

CENTRE D'INTERPRETACIÓ
DEL CAP DE CAVALLERIA
Ajuntament des Mercadal
C/ Major, 16 | 07740 es Mercadal
Tel. 971 37 50 02
general@esmercadal.es

CONSELL INSULAR
DE MENORCA

AJUNTAMENT
DES MERCADAL

PROTECTORAT
leader
ILLA DE MENORCA

Ports de Balears

Autoritat Portuària de Balears

El cap de Cavalleria, una terra marcada per l'em-
bat del vent i de les ones; un far, el més antic de
Menorca, amb els seus 15 metres d'alçada i situat
a 94 metres per sobre del nivell del mar. I aquí, en
aquest paisatge imponent, el Centre d'Interpreta-
ció del Cap de Cavalleria, amb una exposició que
ens obre les portes a la singularitat de l'illa, a la
seva riquesa natural, geològica i històrica, i que
ens dona les claus de per què ens trobam dins una
reserva de biosfera.

"El Cap de Cavalleria, el nord del nord" és un es-
pai d'interpretació promogut per l'Ajuntament des
Mercadal amb el suport de Ports de Balears, el
Consell Insular de Menorca i amb finançament del
projecte Leader de la Comissió Europea.

L'obertura d'aquest espai ha suposat la recuperació
de l'interior del far de Cavalleria per a la visita públi-
ca, amb un projecte de l'arquitecte Jesús Cardona.
La concepció i els continguts del Centre foren dis-
senyats per l'estudi menorquí Mediterraneum, cultu-
ra, turisme i medi ambient, s.l.

L'objectiu del Centre, i d'aquesta publicació, és
posar a l'abast de la ciutadania de Menorca i dels
visitants els aspectes bàsics que defineixen aquest
espai singular que és Cavalleria; tant des del punt
de vista de la geologia, com de la biodiversitat o
de la història. Un breu però intens recorregut per
un dels paisatges més emblemàtics de Menorca i
una explicació sobre el funcionament del far més
antic de l'illa. Benvinguts al nord del nord!

EL CAP DE CAVALLERIA

EL NORD DEL NORD

MENORCA
RESERVA DE BIOSFERA

Mediterraneum, cultura, turisme i medi ambient, s.l.

El Cap de Cavalleria, el nord del nord / [textos originals: *Mediterraneum*, cultura, turisme i medi ambient, s.l.; adaptació de textos i coordinació de l'edició: Félix de Pablo i Ariadna Ferrer]; – Maó : Consell Insular de Menorca. Agència Menorca Reserva de Biosfera , 2017. – 40 p. : il. ; 15x21 cm

I. Pablo Pons, Félix de, ed. II. Ferrer, Ariadna, de.

1. Centre d'Interpretació del Cap de Cavalleria
2. Medi ambient – Menorca – Exposicions
3. Geologia – Menorca – Exposicions
4. Recursos naturals – Menorca – Exposicions

502(460.32Men)

504(460.32Men)

55(460.32Men)

© EDICIÓ

Agència Menorca
Reserva de Biosfera
Consell Insular de Menorca
Plaça de la Biosfera, 5
07703 Maó (Menorca)

© TEXTOS ORIGINALS

Mediterraneum, cultura,
turisme i medi ambient, s.l.

© ADAPTACIÓ DE TEXTOS I
COORDINACIÓ DE L'EDICIÓ
Ariadna Ferrer, Félix de Pablo

ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC
Servei d'Assessorament
Lingüístic del Consell
Insular de Menorca

© IMATGE PORTADA
Joan Mercadal

© FOTOGRAFIES

Félix de Pablo, excepte per a les
imatges signades amb una altra
autoria

DISSENY I MAQUETACIÓ
LLuís C.Catchot
© fotografia interior portada
www.behance.net/llcc

IMPRESSIÓ
Imprenta Sacal, SL
www.imprentasacal.com

DIPÒSIT LEGAL
ME 664-2017

ISBN
978-84-947309-5-5

CENTRE D'INTERPRETACIÓ
DEL CAP DE CAVALLERIA
Informació i horaris:
Ajuntament des Mercadal
C/ Major, 16 | 07740 es Mercadal
Tel. 971 37 50 02
general@esmercadal.es

EN AQUESTA
MATEIXA COL·LECCIÓ
00. Menorca, la reserva de
biosfera al teu abast
01. Geologia de Menorca
02. El Cap de Cavalleria:
el nord del nord

EL CAP DE CAVALLERIA

EL NORD DEL NORD

El nord i el sud, dues illes en una **02**

Diversitat natural **08**

Una qüestió geogràfica **14**

Terra i mar, fonts de riquesa **20**

El far de Cavalleria **26**

L'aposta per la sostenibilitat **36**

EL NORD I EL SUD, DUES ILLES EN UNA

TEMPORAL A LA COSTA NORD

Menorca es divideix en dues grans zones geològiques. Migjorn, la zona sud, té un relleu planer i el material que hi predomina és el marès. Està solcada per barrancs –autèntics vergers naturals– i concentra les reserves d'aigua més importants de l'illa. Tramuntana, la zona nord, és un terreny més irregular i esquerp, format per materials més antics i que han patit més deformacions. La composició geològica, l'embat del vent del nord i l'elevada salinitat fan que les condicions ambientals de la zona, especialment a la costa, siguin molt dures.

Els materials més antics de l'illa, que també són els més antics de les Illes Balears, es troben entre Tirant i el Macar Gran. Es van formar fa 410 milions d'anys.

A la costa sud les cales són arrodonides, amb arena blanca i fina, mentre que les platges de la costa nord són més abruptes i més fosques, i l'arena és més gruixuda.

A LA COSTA NORD HI HA LES ROQUES MÉS ANTIGUES DE L'ILLA © Agustí Rodríguez

MACARELLA, A LA COSTA SUD © Antoni Cuttler

ZONES GEOLÒGIQUES

MENORCA FOSCA

Les roques més antigues, formades devers 300 milions d'anys a les grans profunditats marines, ocupen gairebé la meitat de la regió de Tramuntana.

MENORCA VERMELLA

Roques sedimentades a terra ferma a partir de l'acció de grans rius fa aproximadament 250 milions d'anys. Representen bona part de l'altra meitat del nord de l'illa.

MENORCA GRISA

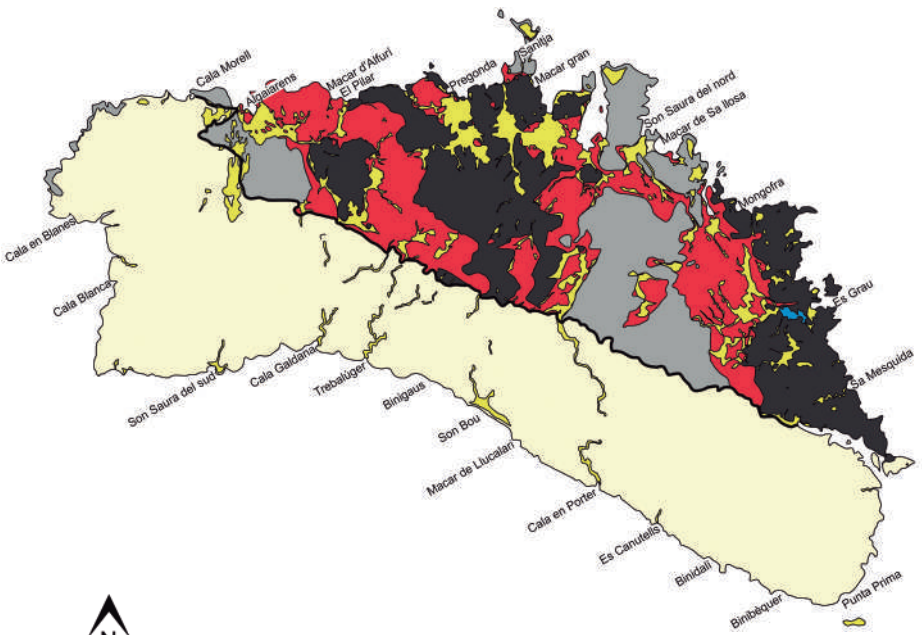
La resta de roques de Tramuntana se sedimenten entre 240 i 110 milions d'anys enrere, principalment en un mar poc profund d'aigües tranquil·les.

MENORCA BLANCA

La roca més característica de l'illa, el marès, ocupa la meitat sud. És una roca arenosa formada des de fa 11 milions d'anys per l'acumulació de restes d'esquelets d'organismes marins barrejats amb grans de quars i fragments d'altres roques.

QUATERNARI

L'últim dels períodes geològics. Són roques formades des de fa 2,5 milions d'anys. A Menorca corresponen, sobretot, a dunes fòssils.

© Centre de Geologia de Menorca

LA TRAMUNTANA:
EL VENT DEL NORD

Aquest vent sec, fred i fort és un dels més importants de la Mediterrània occidental. A Menorca bufa una mitjana de 165 dies l'any, una trentena dels quals amb ràfegues que poden superar els 100 km/h. La costa nord és el millor exemple de l'efecte que aquest vent té damunt l'illa: terrenys àrids, temporals, naufragis, plantes adaptades al vent i a la salinitat, arbres inclinats cap al sud...

La vegetació a la costa nord és escassa, però hi ha plantes com els socarrells –endèmics de Menorca i Mallorca– que s'han adaptat al vent i a la sal.

L'erosió eòlica modela la vegetació i les roques, fins i tot les més dures. A Menorca, la tramuntana hi bufa fort perquè no troba grans obstacles que l'aturin.

La sal que transporta la tramuntana fa que la part dels arbres exposada al nord es deshidrati i mori, per això creixen cap al sud.

DIVERSITAT NATURAL

EL PAISATGE EN MOSAIC ÉS TÍPIC DEL CAMP MENORQUÍ

TORTUGA MEDITERRÀNEA (*Testudo hermanni*)

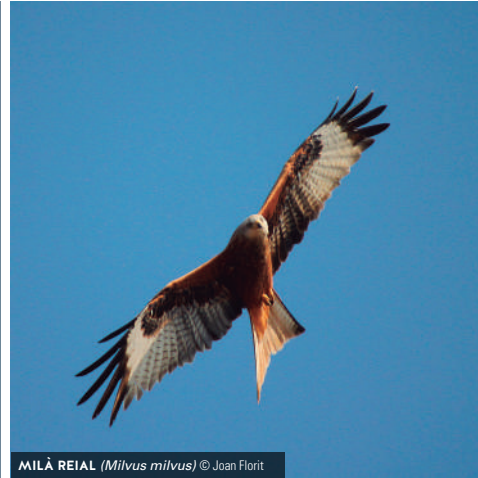
SOCARRELL (*Launaetum cervicornis*)

SARGANTANA BALEAR (*Podarcis lilfordi*)

CAGAIRE (*Phalacrocorax aristotelis*)

MILÀ REIAL (*Milvus milvus*) © Joan Florit

BALDRITJA BALEAR (*Puffinus mauretanicus*)

La insularitat, les condicions climàtiques, el relatiu impacte de l'activitat turística, l'absència d'indústries pesants contaminants i l'aposta pel desenvolupament sostenible expliquen la biodiversitat tan elevada en un territori que no supera els 700 km².

BIODIVERSITAT TERRESTRE

Un dels trets més importants de la biodiversitat insular terrestre són els endemismes, espècies que únicament es troben en un àmbit geogràfic molt restringit. Hi ha 83 espècies de plantes i 109 espècies d'invertebrats endèmiques de Menorca. Entre els vertebrats, destaca la sargantana balear (*Podarcis lilfordi*), un prodigi d'evolució que s'ha diversificat en cadascun dels illots que envolten l'illa.

La tortuga mediterrània és una espècie molt abundant a l'illa, encara que a escala nacional és molt escassa. És possible observar-la per tota la superfície insular.

L'illa compta amb diverses espècies de socarrells, espècies de plantes arbustives espinoses adaptades a les dures condicions del litoral.

A Menorca hi ha 18 poblacions de sargantana balear, assentades totes elles als petits illots que envolten l'illa.

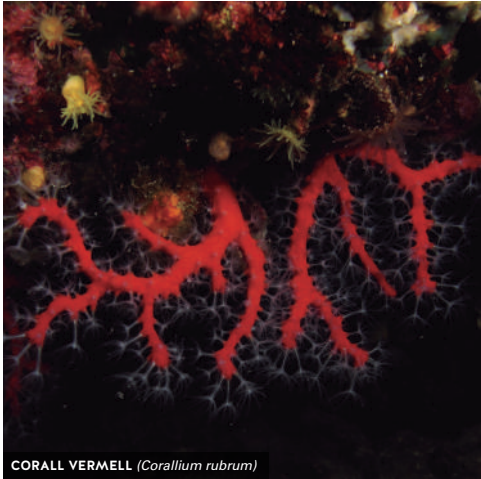
BIODIVERSITAT D'AUS

La biodiversitat d'aus és molt alta, amb més de 300 espècies citades. Destaquen les rapaces, entre elles l'amenat milà reial, la peixatera, la miloca o el falcó són fàcilment observables. Les aus marines constitueixen un altre dels grups ornítics amb espècies singulars, com l'amenada baldritja balear, el cagaire, la baldritja grossa o la gavina corsa. L'existència d'albuferes i altres zones humides fa possible una important població d'aus adaptades a aquests ecosistemes, com ànneres, rabassots, esplugabous o agrons.

Freqüent al litoral insular, el cagaire és una au que es pot observar amb facilitat. Els exemplars adults són completament negres i amb un plomell al cap durant l'època de cria, mentre que el jove tenen l'abdomen clar.

Espècie declarada en perill d'extinció, el milà reial s'està recuperant d'una situació que el va portar quasi a la desaparició.

La baldritja balear, endèmica de les illes Balears, és una de les aus europees més amenaçades i que encara cria a Menorca.

CORALL VERMELL (*Corallium rubrum*)

LLAGOSTA VERMELLA (*Palinurus elephas*)

POP COMÚ (*Octopus vulgaris*)

BIODIVERSITAT MARINA

Situada enmig de la mar Mediterrània, no és d'es-tranyar que l'illa disposi d'àrees que fan gaudir a qualsevol amant de la vida marina. Destaquen les importants comunitats de *Posidonia oceanica*, una planta que s'ha adaptat a viure a la mar i que dona recer a una gran part de les espècies que viuen i es reproduïxen en els primers 35 metres de profunditat.

Corall vermell, una espècie que, encara que escassa, és abundant en alguns llocs del litoral insular. La seva captura està prohibida a les aigües interiors de Menorca, mentre que es pot capturar amb autoritzacions especials en alguns indrets d'aigües exteriors del nord de l'illa.

La llagosta vermella constitueix una de les delícies gastronòmiques insulars, i gran part de la flota pesquera professional es dedica a la seva captura i comercialització.

Un expert en el camuflatge, que viu en zones d'escassa profunditat, el pop comú es pot observar entre les roques litorals. Generalment és de tons marrons, però pot modificar el color de la pell o la textura segons l'ambient en què es trobi.

OBLADES (*Oblada melanura*) © Joana Mendes

UNA QÜESTIÓ GEOGRÀFICA

CAVALLERIA, EL NORD DEL NORD

Menorca ocupa una posició estratègica a la mar Mediterrània. Per aquest motiu, des de la prehistòria ha format part de rutes marítimes i comercials.

EL PORT DE SANITJA

Sanitja és el millor punt de refugi de la costa septentrional. L'entrada que forma el port fa uns 700 m de llargada per 120 m d'amplada, i té una fondària de només 6 metres. En època romana s'hi construí una de les tres ciutats menorquines existents en aquell temps: Sanisera, que ocupava un perímetre de 6 hectàrees. Avui en dia és un port de pescadors que conserva una riquesa patrimonial excepcional, motiu pel qual és objecte de nombroses excavacions arqueològiques, tant terrestres com subaquàtiques. Forma part de la reserva marina del nord, motiu pel qual la pesca hi està restringida.

Des de l'any 2004 es treballa per localitzar nous vestigis subaquàtics. Fins ara s'han identificat un total de 18 vaixells enfonsats.

A terra ferma, destaquen les restes de la ciutat romana de Sanisera, d'un campament militar romà, d'una necròpolis i una basílica paleocristiana, vestigis del que s'ha interpretat com una mesquita musulmana i una torre de defensa del segle XIX.

En les excavacions arqueològiques de Sanisera s'han trobat fragments de ceràmica procedents de diferents ciutats de la Mediterrània, la qual cosa posa en evidència fins a quin punt el port era clau en les rutes comercials de l'època romana.

01 Ebusus	05 Carthago
02 Tarraco	06 Neapolis
03 Carthago Nova	07 Roma
04 Tingis	08 Syria Palestina

UN ESPAI AMB HISTÒRIA

- 01 Bateria, búnquer i polvorí. Guerra Civil Espanyola (1936-1939)
- 02 Far de Cavalleria (1857)
- 03 Búnquer de la Guerra Civil Espanyola (1936-1939)
- 04 Búnquer de la Guerra Civil Espanyola (1936-1939)
- 05 S'Almadrava (segle XVIII)
- 06 Torre de Sanitja (1800-1802)
- 07 Ciutat romana de Sanisera (segle I A.C.- VII D.C.)
- 08 Basílica paleocristiana
- 09 Campament militar romà (123-45 A.C.)
- 10 Torre de Fornells (1801-1802)
- 11 Castell de Sant Antoni (segle XVII)
- 12 Torre de Cavalleria (època medieval)

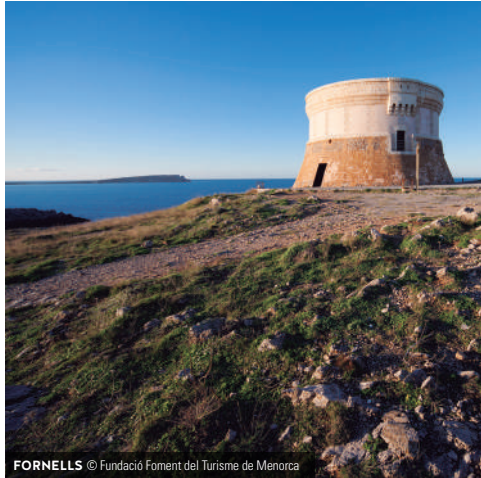

SANT NICOLAU © Antoni Cutiller

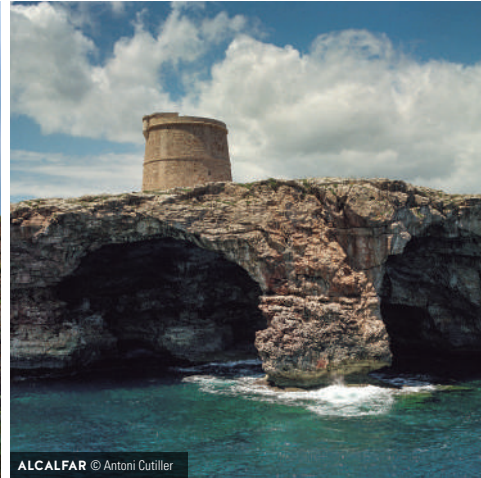
SANITJA © Fundació Foment del Turisme de Menorca

FORNELLS © Fundació Foment del Turisme de Menorca

SA MESQUIDA © Fundació Foment del Turisme de Menorca

ALCALFAR © Antoni Cutiller

TORRE D'EN PENJAT

LA DEFENSA DE L'ILLA

Al llarg de la història, Menorca ha patit nombroses incursions i dominacions a causa, precisament, de la seva posició estratègica. El llegat cultural i patrimonial d'aquest contacte amb altres cultures és extens. Les torres de defensa, construïdes entre 1795 i 1802 durant la tercera dominació britànica, en són un exemple. Formaven un sistema defensiu que permetia controlar tota la costa i evitaven que les esquadres enemigues fondejassin a l'illa. Són més robustes que les torres construïdes anteriorment, que eren talaies i torres medievals.

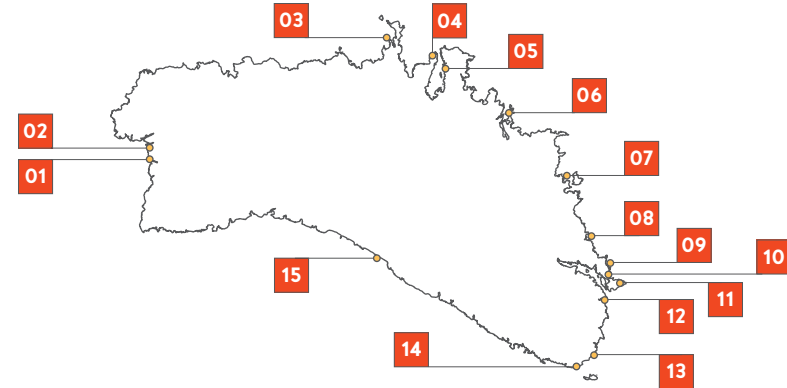
Des de cada torre se n'albiraven almenys dues més, i s'avisaven del perill amb senyals de fum durant el dia i de foc durant la nit.

Les torres de defensa tenien fins a tres pisos i hi vivien guarnicions de fins a 15 soldats. Per tal de dificultar-hi l'accés, la porta habitualment s'ubicava al pis superior i s'hi accedia mitjançant una escala que es guardava en cas d'atac. Al mateix pis que la porta, s'hi trobava la plataforma superior artillera.

Les torres de Sanitja i de Fornells formen part d'aquest sistema de defensa. La de Fornells és la millor conservada de l'illa i està oberta al públic durant la temporada turística.

TORRES DE DEFENSA

01 es Castellar	08 sa Mesquida
02 Castell de Sant Nicolau	09 la Mola
03 Sanitja	10 Sant Felipet
04 Fornells	11 Cala Teulera
05 Illa de ses Sargantanes	12 d'en Penjat
06 Addaia	13 Alcalfar
07 de Rambla	14 Son Ganxo
	15 Son Bou (destruïda)

TERRA I MAR, FONTS DE RIQUESA

LA MAR ÉS UN REFERENT EN L'ACTIVITAT ECONÒMICA DE L'ILLA

Menorca és l'illa que es dedicà més tardanament al turisme a les Balears. Aquest fet es degué a la importància de l'explotació dels recursos naturals, des l'activitat agrícola i ramadera fins a la indústria de la pell, passant per la pesca i l'extracció de sal o d'arena de les dunes. A l'entorn del cap de Cavalleria també hi ha tingut un pes específic la recol·lecció de camamilla silvestre, encara que actualment aquesta recol·lecció està restringida perquè és una planta protegida.

LES FEINES DEL CAMP

Tot i que l'impacte econòmic directe de l'activitat agrícola és, avui dia, reduït, encara es dedica pràcticament la meitat del territori insular a conreus i pastures, i les feines del camp tenen un paper fonamental en el manteniment del paisatge i la gestió dels recursos. Les explotacions agrícoles menorquines s'anomenen “llocs”. Tradicionalment s'han dedicat al conreu de cereals i de farratges, i a la ramaderia. L'activitat ramadera es fa sense pastor gràcies a la divisió del camp amb parets de pedra seca, que estan construïdes sense cap tipus de morter.

© Fons Mª Lluïsa Serra – Ateneu de Maó. AISM

LA RAMADERIA ÉS UNA DE LES ACTIVITATS PRINCIPALS AL CAMP MENORQUÍ

PARET DE PEDRA SECA

LA PESCA

L'activitat pesquera, darrerament reforçada pel turisme gastronòmic, s'aglutina al voltant de les confraries de pescadors de Ciutadella, Maó i Fornells. Són petites empreses familiars que destinen el producte, principalment, al mercat local. Les captures es produeixen en una franja que va des de la costa fins una distància de 8 milles nàutiques, emprant tècniques de xarxa o de palangre. Entre les espècies amb més captures hi ha la llagosta, el moll, la sípia, l'anfós, el déntol i el pagre.

S'Almadrava

La primera indústria pesquera de Menorca s'instal·là al port de Sanitja el s. XVIII. Es dedicava a l'explotació de la tonyina mitjançant la tècnica de l'almadrava, col·locant diverses xarxes en el pas de les tonyines per capturar-les. No va tenir èxit i als pocs anys va haver de tancar.

S'Almadrava, també coneguda com sa caseta de Sanitja, és actualment un refugi per a pescadors.

El llaüt menorquí, l'embarcació tradicional per a la pesca a l'illa, és una barca consistent i estable fins i tot en condicions meteorològiques adverses.

Fornells ha estat sempre un port de pescadors. Actualment, la pesca comparteix protagonisme amb el turisme.

S'ALMADRAVA

LLAÜT MENORQUÍ A SANITJA

PORT DE FORNELLS © Fundació Foment del Turisme de Menorca

SENYALITZACIÓ QUE IDENTIFICA EL CAMÍ DE CAVALLS

SENDERISME, PRACTICABLE DURANT TOT L'ANY © Fundació Foment del Turisme de Menorca

CALA PREGONDA

CALA MACARELLA

EL TURISME

El turisme s'ha convertit en el pilar econòmic de Menorca. L'illa ofereix des de platges urbanitzades amb tot tipus de serveis fins a activitats a l'aire lliure en un entorn verge. La zona del cap de Cavalleria és un dels punts amb més afluència de tota la costa nord.

El Camí de Cavalls és una ruta històrica que voreja tota la costa menorquina. Els seus 185 km es poden recórrer a peu, en bicicleta o amb cavall.

El senderisme permet gaudir de prop de la riquesa natural i paisatgística que han contribuït a merèixer la declaració de reserva de biosfera.

La forta personalitat de les platges verges i agrestes del nord competeix en bellesa amb les cales d'arena blanca del sud.

CALA GALDANA © Antoni Cutiller

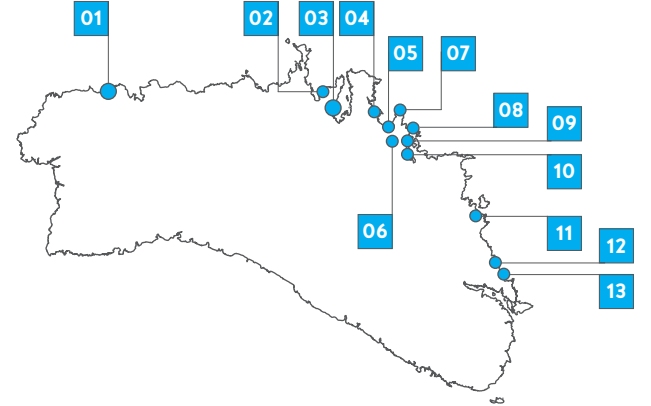

BINIBÈQUER VELL

Les platges amb urbanitzacions i serveis, com Cala Galdana, a Ferreries, són especialment apreciades pel turisme familiar.

El nucli de Binibèquer, al terme de Sant Lluís, fou construït el 1972 expressament per al turisme.

En els darrers anys, la gastronomia i el turisme actiu han pres protagonisme davant el turisme que només cerca sol i platja.

URBANITZACIONS NORD

01 Cala Morell	06 Coves Noves	11 Es Grau
02 Platges de Fornells	07 Punta Grossa	12 Sa Mesquida
03 Ses Salines	08 Na Macaret	13 Es Murtar
04 Son Parc	09 Cala Molí	
05 Arenal d'en Castell	10 Port d'Addaia	

La urbanització de la costa nord

Històricament, la zona de Tramuntana ha estat escassament poblada per mor de les dures condicions climatològiques. Els nuclis s'han construït a badies i cales, i la meitat oest és la menys poblada. Tot i que actualment hi trobam

diverses urbanitzacions, hi ha una única població estable, Fornells, que s'origina al voltant del castell de Sant Antoni. Com la resta de l'illa, el poble triplica la seva població a l'estiu.

EL FAR DE CAVALLERIA

ESCALA DEL FAR DE CAVALLERIA © Lluís C. Catchot

UNA COSTA PERILLOSA:
ELS NAUFRAGIS

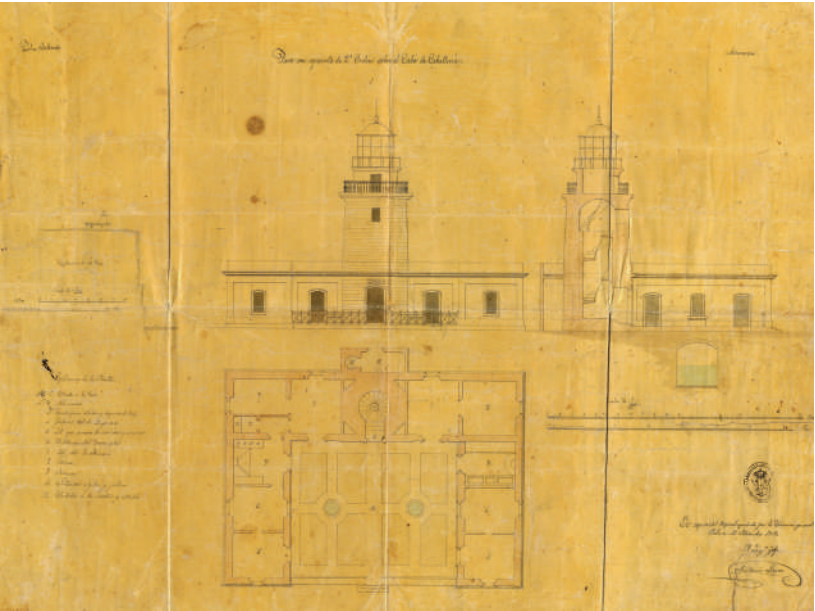
La costa nord de Menorca és especialment perillosa. La violència del vent de tramuntana, els penya-segats i els esculls en són les causes principals. Es calcula que entre el segle XIV i el moment de construcció del far s’hi van produir més de set-cents naufragis.

EL FAR

El far de Cavalleria s’inaugurà l’1 de març del 1857 i és el més antic de Menorca. Fou el primer construït a la costa nord i la seva construcció suposà un descens considerable dels naufragis. Com tots els fars, té una aparença física i un senyal lumínic únics que permeten la seva identificació tant de dia com de nit per part de qualsevol navegant.

L’estructura circular que es conserva vora l’edifici és l’antiga cúpula del far. Es va canviar per la llanterna actual el 1989. Lamentablement, la seva coberta de bronze va ser robada.

Plànols originals de l’edifici del far de Cavalleria, projectat per l’enginyer Antonio López i Montalvo.

VISTA ACTUAL DE LA TORRE I LA CASA © Joan Mercadal

FITXA TÈCNICA FAR DE CAVALLERIA

ABAST NOMINAL

26 milles nàutiques,
equivalent a 48.152 metres

ALÇADA SOBRE EL NIVELL DEL MAR

94 metres

APARENÇA

Grup de 2 llampades cada 10
segons

APARENÇA DIÛRNA

Torre i casa blanques,
de 15 metres d'altura

UBICACIÓ

Latitud N 40° 5,337'
Longitud E 4° 5,534'
a l'extrem del cap de Cavalleria

ORDRE

Segon. Antigament es determina-
va la importància dels fars amb
una classificació que anava de
primer ordre (els més importants)
fins a sisè ordre.

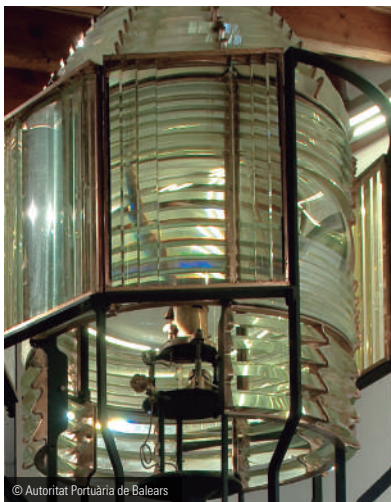
ELS SISTEMES D'IL·LUMINACIÓ

La il·luminació dels fars ha estat objecte d'una gran evolució tecnològica. Els combustibles han estat oli d'oliva, oli mineral, petroli, gas acetilè i, finalment, sistemes més moderns com ara l'energia elèctrica i l'energia solar. A principis del segle XIX, l'abast dels fars va augmentar considerablement gràcies al sistema òptic inventat per Fresnel, consistent en un conjunt de prismes de vidre que amplifiquen la llum i permeten dirigir-la cap a un punt concret.

La base del far de Cavalleria es troba a 80 m d'alçada respecte al mar. El focus està instal·lat a 14,35 metres de terra, amb la qual cosa el far il·lumina des de 94,35 metres respecte al nivell del mar.

Les làmpades també han evolucionat molt en els darrers anys. La làmpada actual és una halògena de 150 watts i rep l'energia mitjançant plaques solars i bateries.

L'òptica actual del far de Cavalleria és la mateixa que es va instal·lar el 1922.

TORRE DEL FAR DE CAVALLERIA © Joan Mercadal

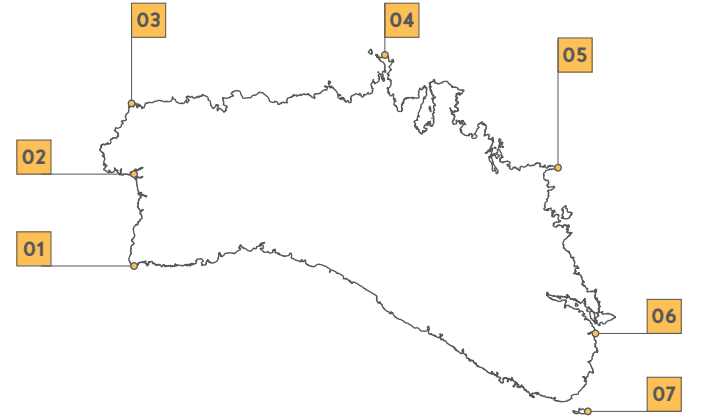

L'ILLA DELS SET FARS

A pesar de l'ajuda que va suposar la col·locació del far de Cavalleria, a la costa nord s'hi van seguir produint naufragis d'importància, fet que va motivar la construcció dels fars de Favàritx i Punta Nati, tots dos projectats per Mauro Serret. Favàritx va ser inaugurat el 1922 i és el primer far amb torre de formigó construït a les illes Balears. El far de Punta Nati va ser construït en només 14 mesos i inaugurat el 1914, per bé que l'edifici encara va estar en obres durant uns mesos. A les proximitats del far hi ha un bufador que, amb temporals de component nord, emet unes columnes

d'aigua que han constituït al llarg dels anys un seriós problema per al manteniment del far. Actualment a Menorca hi ha set fars. Excepte Favàritx i Punta Nati, tots van ser construïts a mitjan segle XIX. El primer va ser el far de Maó (Sant Carles), del 1852, però va haver de ser demolit perquè entrava en conflicte amb les pràctiques de tir de la bateria militar llavors instal·lada als seus voltants. Es va substituir per un fanal mòbil col·locat en un pescant metàl·lic a la vora del penya-segat.

FARS	
01 Cap d'Artrutx	05 Favàritx
02 Punta de sa Farola	06 Punta de Sant Carles
03 Punta Nati	07 Illa de l'Aire
04 Cavalleria	

ELS FARONERS

Els fars han d'estar permanentment en funcionament i qualsevol avaria s'ha de solucionar amb rapidesa. Antigament açò només era possible si a cada far hi vivien dos faroners, que feien torns per atendre'l tant de dia com de nit. Havien de donar corda a la maquinària de rellotgeria periòdicament i anar graduant la pressió del petroli per tal que fos constant. Actualment, els fars són operats de forma automàtica i vigilats a distància.

ELS FARS, FOCUS DE CULTURA

A més de prevenir naufragis, els fars han estat veritables focus de vida i de cultura. Els faroners, i el fet que visquessin als fars amb les seves famílies, van tenir un paper important en el desenvolupament educatiu i cultural del seu entorn. En són dos exemples la creació d'una biblioteca al far de Cavalleria, quan el govern de la II República Espanyola (1931-1939) va dur a terme un pla d'alfabetització i educació per arribar als indrets més aïllats, i el fet que els faroners exercien de mestres dels fillets de la zona quan no hi havia possibilitat d'anar a escola.

Bernat Coll va ser faroner de Cavalleria durant quaranta anys. Hi va viure amb la seva dona, Victòria Pons, i els seus fills fins al 1995. El darrer faroner que va residir en aquest far va ser José Barthelemy, que hi va viure amb la seva dona, Soqui Rojo, i els seus fills fins al 1998.

Han estat molts els fills de faroners que s'han criat als fars. Actualment, com a conseqüència de l'automatització de la maquinària, la majoria estan deshabitats.

Del far de Cavalleria es conserven poques imatges antigues. A la fotografia de dalt, de la dècada dels anys quaranta, podem apreciar la barrera que tancava l'accés al pati.

Gràcies a l'arxiu gràfic, podem observar com era l'antiga llanterna, l'estructura de vidre que protegeix l'òptica.

L'APOSTA PER LA SOSTENIBILITAT

ALBUFERA DES GRAU © Joan Mercadal

MENORCA, RESERVA DE BIOSFERA

La UNESCO va declarar Menorca reserva de biosfera l'any 1993. L'illa va entrar així a formar part d'una xarxa mundial que actualment inclou 660 reserves repartides en 120 països. És un reconeixement a l'equilibri aconseguit entre l'activitat humana, el consum de recursos i la conservació dels patrimonis cultural i natural; un reconeixement, per tant, a l'aposta de Menorca per la sostenibilitat, que manté l'equilibri entre el desenvolupament de la societat que hi habita i la preservació de l'entorn.

La zona nucli de la reserva és el Parc Natural de s'Albufera des Grau, a la costa nord-est, que ocupa un total de 5.000 hectàrees (una part terrestre i una part marina) entre el cap de Favàritx, l'albufera des Grau i l'illa d'en Colom. Declarat parc el 1995, rep el nom de l'albufera des Grau, la zona humida més extensa de Menorca.

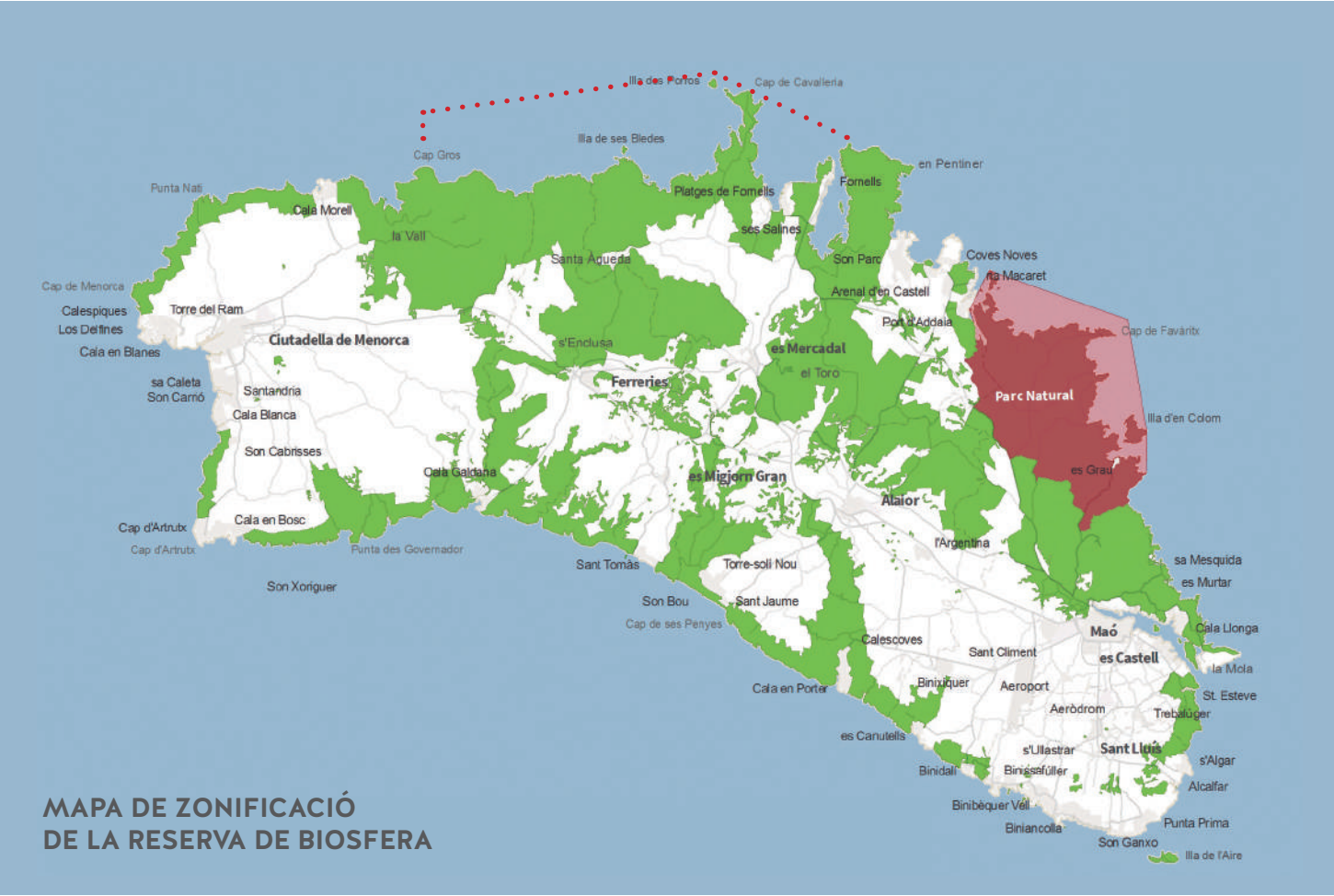
Com a la resta de reserves de la biosfera, Menorca està dividida en tres zones segons el seu grau de protecció: una zona nucli (el Parc Natural, tant la zona terrestre com marítima), la zona d'amortiment i la zona de transició.

ALBUFERA DES GRAU

ZONIFICACIÓ DE LA RESERVA

- ZONA NUCLI**
Composta per ecosistemes poc pertorbats i característics d'una determinada regió. Està protegida legalment i només s'hi permeten activitats no destructives per a la biodiversitat.
- ZONA D'AMORTIMENT**
Espais on només poden realitzar-se activitats que contribueixin al manteniment dels objectius de la reserva. S'hi apliquen models que responen a pràctiques i usos tradicionals.
- ZONA DE TRANSICIÓ**
Zona de territori no protegit on els objectius de sostenibilitat de la reserva s'adapten a les necessitats de les comunitats locals per permetre el desenvolupament socioeconòmic. Són les zones amb majos nuclis poblacionals.
- RESERVA MARINA DEL NORD**

MAPA DE ZONIFICACIÓ DE LA RESERVA DE BIOSFERA

RESERVA MARINA DEL NORD

La reserva marina del nord va ser delimitada l'any 1999 amb el doble objectiu de protegir el litoral menorquí i conservar les espècies que hi habiten i, d'altra banda, com a eina de gestió de l'activitat pesquera. Comprèn les aigües distribuïdes entre es cap Gros, l'illa des Porros i la punta des Morter. En destaca la diversitat d'hàbitats i, d'aquí, la necessitat de protecció, que també afecta les restriccions en l'ancoratge. Des de la seva creació, s'ha observat un increment gradual del nombre i la grandària de les espècies que l'habituen.

XARXA NATURA 2000

Natura 2000 és la xarxa europea d'espais protegits per a la conservació de la biodiversitat. Consta de zones especials de conservació (ZEC), lloc d'importància comunitària (LIC) i de zones d'especial protecció per a les aus (ZEPA). L'objectiu d'aquesta xarxa ecològica és assegurar la supervivència a llarg termini de les espècies i els hàbitats a Europa, a més de contribuir a aturar la pèrdua de biodiversitat. És el principal instrument per a la conservació de l'entorn natural a la Unió Europea.

LA POSIDÒNIA ÉS UNA PLANTA AMB ALT VALOR ECOLÒGIC © Fundació Foment del Turisme de Menorca

Entre la gran diversitat de fauna i flora que acull la reserva marina hi ha les extenses praderies de *Posidonia oceanica*. Aquesta planta garanteix el bon estat de l'aigua, la formació d'arena i la seva fixació als fons marins i a les platges.

Un 38% del territori menorquí forma part de Natura 2000 i, en el conjunt de les Illes Balears, la xarxa ocupa una superfície de 222.424 ha terrestres i marines.

BADIA DE FORNELLS